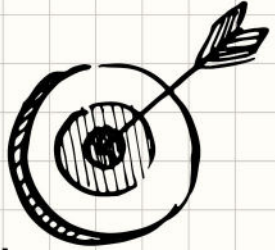




ÇOCUKLARIN DİJİTAL RİSKLERDEN KORUNMASINDA



EBEVEYN
REHBERİ





İÇİN DE KİLER

ÖNSÖZ	5
DİJİTAL DÜNYADA ÇOCUK	6
BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN ÇOCUKLAR	
İÇİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ	8
BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN ÇOCUKLAR	
İÇİN SUNDUĞU FIRSATLAR	9
BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN ÇOCUKLAR	
İÇİN RİSKLERİ	9
1.İÇERİKLE İLGİLİ RİSKLER	11
2. İLETİŞİMLE İLGİLİ RİSKLER	13
3.GÜVENLİK VE GİZLİLİKLE İLGİLİ RİSKLER	17
4. TİCARİ RİSKLER	18
5. SAĞLIKLA İLGİLİ RİSKLER	19
6. BİLİŞSEL, AKADEMİK VE	
SOSYAL YAŞAMI ETKİLEYEN RİSKLER	20
DİJİTAL EBEVEYNLİK	22
DİJİTAL EBEVEYNLİK ROLLERİ	23
ÇOCUKLARIN DİJİTAL RİSKLERDEN	
KORUNMASI İÇİN AİLELERİN DİKKAT	
ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR	24
1. YENİLİKLERE AÇIK OLUN	24
2. EKRAN SÜRESİNİ SINIRLANDIRIN	25
3. KURAL KOYUN VE REHBERLİK EDİN	28
4. ÇOCUKLARI İNTERNET ORTAMINDA	
YALNIZ BIRAKMAYIN	30
5. GÜVENLİK ÖNLEMLERİNİ ALIN	31
6. İNTERNET KULLANIMINDA ROL MODEL OLUN	33
7. ÇOCUKLARIN ZAMANLARINI EKRANSIZ	
AKTİVİTELERLE ZENGİNLEŞTİRİN	34
8. ÇOCUKLARA DİJİTAL MAHREMİYET	
BİLİNCİ KAZANDIRIN	35
9. ÇOCUKLARIN GÖRÜNTÜLERİNİ VE	
BİLGİLERİNİ SOSYAL MEDYADA PAYLAŞMAYIN	36
10. DİJİTAL OYUNLARA DİKKAT EDİN	37
ÖNERİLEN İNTERNET ADRESLERİ	38
SOSYAL MEDYA VE DİJİTAL DÜNYAYA	
DAİR TEMEL KAVRAMLAR	40
YARARLANILAN KAYNAKLAR	46



Editör
Ayşegül YILDIRIM KARA

Hazırlayan
Esra KÖMÜR

Katkı Verenler
Eda ŞİRNEVAİ
Merve TEMİZ NALBANT
Aylin AKÇAY AYDOĞAN
Merve Nur YAVUZ
Ümmü Gülsüm CENGİZ
Ümmühan Saliha TOSUN
İsmail YILDIRIM

Tasarım-Dizgi
Selcan YILMAZ

İletişim

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sokak No: 10/A
Çankaya/ANKARA Tel: 0 (312) 705 50 00

www.aile.gov.tr

Tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek ve ticari gelir elde etmemek koşuluyla kullanılabilir.

ÖNSÖZ

Günümüzde çocuklar teknolojiyi kullanarak öğrenmek, üretmek ve iletişim kurmak konusunda çeşitli fırsatlara sahiptir. Buna karşın; teknolojinin bilinçsiz ve denetimsiz kullanımı çocukları pek çok risk karşısında savunmasız bırakabilmektedir. Çocuklara güvenli bir ortam sağlayabilmek amacıyla Bakanlığımız tarafından hazırlanan; bilişim teknolojilerinin fırsatları ve riskleri, dijital ebeveynlik, dijital risklere karşı çocukları koruma yöntemleri, dijital ortamlarda dikkat edilmesi gereken hususlar ve alınması gereken güvenlik önlemleri ile dijital mahremiyet bilinci konularını içeren rehberimizin tüm ebeveynlerin ve çocuklara bakım veren yetişkinlerin yararlanabileceği bir kaynak olmasını umuyoruz. Rehberin hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ederiz.



DİJİTAL DÜNYADA ÇOCUK

Dijital teknolojilerin hızla gelişmesi ve internetin hayatın her alanına entegre olmasıyla birlikte, çocukların büyüdüğü ve geliştiği ortamlar da büyük bir değişim geçirmiştir. Günümüzde çocuklar, önceki nesillerden farklı olarak, dijital dünyanın içinde doğup büyümekte ve bu teknolojileri doğal bir şekilde benimsemektedirler. Bilgiye ulaşma, iletişim kurma, oyun oynama ve sosyalleşme gibi pek çok faaliyet artık dijital ortamlar üzerinden yürütülmektedir.

Bu dönüşüm, çocukların teknolojiye yatkınlığını artırırken ebeveynler açısından yeni sorumluluklar doğurmaktadır. Dijital dünyaya sonradan uyum sağlamaya çalışan ebeveynler, çocuklarının teknolojiyle olan ilişkisini yönlendirme konusunda kimi zaman yetersiz kalabilmektedir. Ebeveyn-çocuk arasındaki dijital uçurum, hem çocukların güvenliği hem de sağlıklı gelişimleri açısından dikkatle ele alınması gereken bir konudur.

Dijital dünya, sunduğu fırsatlar kadar riskleriyle de öne çıkmaktadır. Çocukların internet ve dijital cihazları bilinçsizce kullanması, ekran süresinin kontrolsüz artması, sanal zorbalık, mahremiyet ihlalleri ve dijital bağımlılık gibi birçok sorunla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Özellikle küçük yaşlardan itibaren kontrolsüz bir şekilde internetle tanışan çocuklar, çeşitli zararlı içeriklere maruz kalma ve güvenlik tehditleriyle karşılaşma riski taşımaktadır.

Ancak, dijital dünyanın sağladığı imkânlar da göz ardı edilmemelidir. Teknoloji doğru kullanıldığında, çocukların eğitimine katkı sağlayabilir, yaratıcılıklarını geliştirebilir ve onlara yeni beceriler kazandırabilir. Önemli olan, çocuklara dijital dünyanın bilinçli kullanımı konusunda rehberlik etmek ve denetimli bir dijital deneyim sunmaktır.

Çocukların interneti güvenli ve verimli bir şekilde kullanabilmesi için ebeveynlerin dijital okuryazarlıklarını artırmaları, çocuklarıyla açık bir iletişim kurmaları ve onları teknoloji konusunda bilinçlendirmeleri gerekmektedir.

Sonuç olarak, dijital dünya çocuklar için hem büyük fırsatlar hem de önemli riskler barındırmaktadır. Bu yeni çağda çocukların güvenliğini sağlamak, onları bilinçlendirmek ve teknolojiyi doğru kullanmalarına rehberlik etmek hepimizin ortak sorumluluğudur. Dengeli ve kontrollü bir dijital deneyim sunarak, çocukların hem gelişimlerine katkıda bulunabilir hem de onları dijital dünyanın olumsuz etkilerinden koruyabiliriz.





BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN ÇOCUKLAR İÇİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ



Bilişim Teknolojilerinin Çocuklar için Sunduğu Fırsatlar

Dijital teknoloji, çocuklar için birçok fayda sağlar ve doğru kullanıldığında onların öğrenme ve sosyal becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkileyebilir. Çocuklar için dijital teknolojinin sağladığı başlıca faydalar aşağıda yer almaktadır.

- Dijital medya anlık haber konusunda diğer kitle iletişim araçlarından daha hızlıdır.
- Çocuklar, çevrim içi eğitim platformları ve dijital kütüphaneler aracılığıyla geniş bir bilgi yelpazesine hızlı ve kolay bir şekilde erişebilirler. İnternet; ders videoları, çevrim içi kurslar, e-kitaplar, belgeseller ve eğitici videolar gibi kaynaklarla doludur.
- Çocuklar güvenli ve denetimli uygulamalarla akranlarıyla ve aile üyeleriyle iletişim kurabilir.
- Eğitsel oyunlar ve uygulamalar, çocukların eğlenerek öğrenmelerini sağlar. Matematik, dil öğrenimi, fen bilgisi gibi konularda interaktif oyunlar mevcuttur.
- Dijital araçlar, çocukların öğrenme hızına ve seviyesine göre özelleştirilmiş içerik sunabilir. Bu, her çocuğun kendi hızında öğrenmesine olanak tanır.
- Dijital araçlar, farklı öğrenme stillerine hitap eden çeşitli kaynaklar (videolar, interaktif simülasyonlar, e-kitaplar) sunar.
- İnternet eğitime her yerden erişim imkânı sunar. Özellikle pandemi döneminde çocuklar dijital teknolojiler sayesinde eğitime devam edebilmiştir.



- Çocuklar, dijital platformlarda animasyon filmler, diziler izleyerek eğlenceli vakit geçirebilirler.
- Dijital araçlar çocukların yeni hobiler öğrenmelerine ve ilgi alanlarını keşfetmelerine yardımcı olur.
- Dijital araçlar sayesinde ülkemizin ve dünyanın birçok yerindeki bilimsel, sanatsal, kültürel ve sosyal etkinlikleri takip etmek/etkinliklere katılmak daha kolay hale gelir.
- Dijital müzik uygulamaları ve sanat programları, çocukların müzik ve sanatla ilgilenmelerine ve bu alanlarda yeteneklerini geliştirmelerine olanak tanır.
- Dil öğrenme uygulamaları çocukların yabancı dil öğrenmelerine ve bu konuda kendilerini geliştirmelerine olanak sağlar.
- Dijital araçlar vasıtasıyla çocuklar kodlama ve programlama yapmayı öğrenebilirler.
- Çevrim içi platformlar, çocukların farklı kültürler hakkında bilgi edinmelerine yardımcı olur.

Dijital teknolojinin çocuklar için sağladığı bu faydalar, doğru rehberlik ve denetimle en üst düzeye çıkarılabilir. Ebeveynler ve eğitimciler, çocukların dijital araçları güvenli ve verimli bir şekilde kullanmalarına yardımcı olarak bu avantajlardan en iyi şekilde yararlanmalarını sağlayabilirler.

Bilişim Teknolojilerinin Çocuklar için Riskleri

1. İçerikle İlgili Riskler

Dijital ortamlarda karşılaşılan içeriklerin bir kısmı çocukların gelişimine zarar verici niteliktedir. Aşağıda yer alan, çocukların gelişimine zarar verme riski bulunan bu içerikler hakkında bilgi sahibi olmak tedbir almayı kolaylaştıracaktır.

- **Çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olmayan ve zararlı içerikler:** Müstehcen, pornografik, şiddet içeren ve korkutucu içerikler; savaş, afet, acil durumlar veya krizler sırasında ya da sonrasında çekilmiş travmatik etki oluşturabilecek içerikler; çocukların sağlıklı gelişimine uygun olmayan veya olumsuz örnek teşkil eden karakterler; insan haklarına, milli ve manevi değerlere aykırı içerikler; bilinçaltı mesajlar; uyuşturucu, intihar ve kumar gibi zararlı alışkanlıkları özendiren içeriklerdir.
- **Dezenformasyon:** Kamuoyunu yanlış yönlendirmek, kargaşa yaratmak veya belirli bir kişi, grup ya da olaya yönelik olumsuz algı oluşturmak amacıyla yanlış veya yanıltıcı bilgilerin kasıtlı olarak yayılmasına dezenformasyon denilmektedir. Dezenformasyon, genellikle sosyal medya, haber siteleri veya diğer dijital platformlar üzerinden gerçekleşir.
- **Nefreti, ayrımcılığı ve ırkçılığı teşvik eden veya yayan içerikler:** Nefret içerikleri; kişinin dini, ırkı, cinsiyeti veya engel durumuna yönelik ayrımcılık ve hakaret içeren ifadeler barındırabilir. Bu içerikler resimler, kelimeler, videolar, oyunlar, semboller ve hatta şarkılar şeklinde olabilir.
- **Yasa dışı içerikler:** Yasa dışı kumar oynama, terör eylemlerini savunan içerikler veya suç ya da şiddeti teşvik eden, öğretici veya kışkırtıcı içeriklerdir.

ÖNEMLİ

İnternette yasa dışı içeriklerle karşılaşılması durumunda başvurulabilecek ihbar kanallarına yönelik detaylı bilgileri <https://internetyardim.org.tr/internette-yasadisi-icerikler> sayfasında bulabilirsiniz.



Rahatsız edici veya uygun olmayan içeriklerin bulunduğu sosyal medya paylaşımları ilgili platformun şikâyet süreçleri kullanılarak da rapor edilebilir. Sosyal ağlardaki şikâyet süreçleri hakkında daha fazla bilgi almak için <https://internetyardim.org.tr/sosyal-ag-platformlari> sayfasını ziyaret edebilirsiniz.





ÖNEMLİ

Çocuğun internet ortamında yaşına uygun olmayan ve zararlı içeriklerle karşılaşmasını öğrenen ebeveynler neler yapmalı?

- Çocuğun karşılaştığı içerik hakkında sakın kalmak ve panik yapmamak önemlidir. Bu, çocuğun ebeveyne güvenmesini ve konuyu açıkça paylaşmasını sağlar.
- Çocuğun neyle karşılaştığını tam olarak anlamak için çocuk dinlenmeli ve anlayışlı olunmalıdır. Bu, çocuğun hislerini ifade etmesine ve rahatlamasına yardımcı olur.
- Yargılayıcı tutumdan kesinlikle kaçınılmalıdır ve konuşma boyunca sükûnetli olunmalıdır.
- Çocuk konuşmak istemezse çocuğa zaman ve alan tanıyarak belli bir zaman sonra konuşmak için anlaşılabılır. Çocuk bu süreçte kendisini konuşmaya hazırlar.
- Çocuğa kesinlikle bağırmadan, ne olursa olsun ona destek olacağını, onu seveceğini hissettirecek bir tavırla yaklaşılmalıdır.

Çocukların internet ortamında yaşlarına uygun olmayan ve zararlı içeriklerle karşılaşmaları durumunda ebeveynler çocukla nasıl konuşmalı?

- Bugün internette gördüğün şey hakkında konuşmak ister misin? Neler hissettin, anlatabilir misin?
- Gördüğün şey seni korkuttu mu? Korkmuş olman çok normal, bu konuda yalnız değilsin.
- Bazen internette yetişkinler için yapılmış içeriklere rastlayabiliriz. Bu içerikler senin yaşına uygun değil ve bu yüzden seni rahatsız hissettirmiş olabilir.
- İnternette gördüğün bazı şeyler doğru olmayabilir veya seni üzebilir. Böyle bir şeyle karşılaştığında bana hemen söyleyebilirsin.
- İnterneti güvenli bir şekilde kullanmak için bazı kurallarımız var. Bilmediğin bir şeyle karşılaşırsan bana veya başka bir güvendiğin yetişkine hemen haber verebilirsin.
- Senin güvenliğin ve huzurun benim için çok önemli. Her zaman yanında olduğumu ve sana yardımcı olacağımı unutma.

Gibi cümleler kurarak çocukla konuşulabilir.

2. İletişimle İlgili Riskler

Çocuklar dijital ortamlardaki çeşitli uygulamalar aracılığı ile (sosyal medya platformları, sohbet odaları olan dijital oyunlar ve videolar vb.) akranlarıyla, kendilerinden büyük çocuklarla ve yetişkinlerle iletişime girebilmektedir. Çocukların bu iletişim kanalları aracılığı ile kendileriyle iletişim kuran kişilerden çeşitli biçimlerde zarar görme riski bulunmaktadır.

- **Çevrim içi cinsel istismar:** Çevrim içi platformlarda cinsel istismar; cinsel içerikli mesajlar gönderme, çocuğu da benzer mesajlar göndermeye zorlama, çocuğun uygun olmayan fotoğraflarını isteme, çocuğu bu fotoğrafları göndermesi için tehdit etme, çocuğun yaşına uygun olmayan video ve fotoğrafları çocuğa gönderme gibi yollarla gerçekleşmektedir. Cinsel içerikli mesajlaşma, çocukların mahremiyetini ihlal edilmesine ve bu içeriklerin kötü niyetli kişiler tarafından kullanılmasına neden olabilir. Çevrim içi cinsel istismar çocuğun sağlıklı gelişimini olumsuz etkiler. Çevrim içi cinsel istismarın her boyutu suçtur.

ÖNEMLİ

Çocuklara yönelik cinsel istismar olarak nitelendirilebileceğini düşündüğünüz içerikler ve internet siteleri ile ilgili olarak aşağıda yer alan ihbar hatları vasıtasıyla bu internet adreslerini bildirebileceğiniz gibi en yakın kolluk birimine ya da savcılığa da durumu yazılı veya sözlü olarak ihbar edebilirsiniz.

İnternet Bilgi İhbar Hattı

(<https://www.ihbarweb.org.tr/>)



Emniyet Genel Müdürlüğü İhbar Hattı

(<https://onlineislemler.egm.gov.tr/Sayfalar/Ihbar.aspx>)



Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Alo 183

Şiddetle Mücadele Hattı aracılığıyla konuya ilişkin

rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilirsiniz.

Detaylı bilgi için

<https://alo183.aile.gov.tr/> adresini ziyaret edebilirsiniz.





• **Kötü niyetli kişilerle iletişim kurma:** Dijital ortamlar bazı kişiler tarafından çocukları manipüle etmek, kişisel bilgilerini elde etmek veya onları tehlikeli durumlara yönlendirmek amacıyla kullanılabilir. Bu kişiler genellikle çocukların dikkatini çekmek ve güvenlerini kazanmak için sahte kimlikler kullanarak çeşitli sosyal medya platformlarında, oyun sitelerinde veya mesajlaşma uygulamalarında çocuklarla iletişime geçebilirler.

• **Siber zorbalık:** Sosyal medya, e-posta, cep telefonu ve internet gibi dijital araçlar kullanılarak karşdakine rahatsızlık ya da zarar vermek amacıyla yapılan davranışlar siber zorbalık olarak adlandırılır. Kişiyi istemediği bir şeyi yapmaya zorlama, kişiye şantaj yapma, kişinin sosyal medya ya da e-posta hesabına girerek insanlarla yazışma, dijital ortamlar aracılığıyla aşağılayıcı, tehdit edici, alay edici, cinsel taciz ya da şiddet içeren mesajlar gönderme, internet ortamında kişiye ilişkin dedikodular yayma, kişinin uygun olmayan fotoğraflarını çekme ve uygun olmayan görüntülerini internete yükleme, kişiye ilişkin küçük düşürücü, utandırıcı web sayfaları hazırlama, kişi adına sahte hesaplar oluşturma siber zorbalığın örneklerindendir.

ÖNEMLİ

Siber zorbalığın nedenleri nelerdir?

- Kişinin daha önce zorbalıkla karşılaşmış olması,
- Düşük benlik algısı,
- Düşük özgüven,
- Sosyal kaygı,
- Aile içi huzursuzluklar,
- Empati eksikliği,
- Davranışların sonuçları ve uygun olmayan davranışların etkileri hakkında yeterli bilgi sahibi olmamak,
- Sosyal çevrelerinde dikkat çekmek veya kabul görmek,
- Başkaları üzerinde güç ve kontrol sağlama arzusu, siber zorbalığın nedenleri arasında yer almaktadır.

Siber zorbalığa maruz kalan çocuklarda çeşitli belirtiler gözlemlenebilir. Bu belirtiler arasında;

- Ani duygu durum değişiklikleri; olağan halinden farklı olarak endişeli, tedirgin, korkulu, depresif bir ruh hali, öfke patlamaları,
- Okula gitmek istememe,
- Okula ve derslere ilgisizlikten kaynaklı akademik başarıda düşüş,
- Sosyal çevreyle iletişim kurmada isteksizlik ve sosyal çevreyle bağlantının zayıflaması,
- İçer kapanma,
- İştah ve uyku düzeninde değişim,
- Dijital cihazlardan bildirim aldığı anda gerginlik yaşama yer almaktadır.

ÖNEMLİ

Çocuğunun siber zorbalığa maruz kaldığını öğrenen ebeveyn neler yapmalı?

- Çocuğunuzun o anki güvenliğinden emin olun ve tehlikenin devam edip etmediğini kontrol edin.
- Çocuğunuzla konuşurken sakin olmaya özen gösterin. Panik yapmak, çocuğunuzun endişelenmesine veya size açılmaktan çekinmesine neden olabilir. Ona karşı olumlu bir tavır sergileyerek rahatlamasını sağlayın.
- Çocuğunuzun yaşadıklarını anlatmasına fırsat verin. Sizinle konuşarak doğru olanı yaptığını söyleyin. Onun duygularını anlamaya çalışın ve ona destek olduğunuzu hissettirin. Bu çocuğa güven verecektir.
- Çocuğunuzun siber zorbalıkla nasıl karşı karşıya kaldığını anlamak önemlidir. Hangi platformlarda, kimler tarafından ve ne tür mesajlarla karşılaştığını öğrenmeye çalışın.
- Yaşadığı siber zorbalık durumu ile ilgili ekran görüntüleri alın veya notlar tutun. Bu, ileride gerekirse kanıt olarak kullanabileceğiniz bilgiler sağlar.
- Eğer çocuğunuz okulda siber zorbalığa uğruyorsa, durumu okul yönetimi veya öğretmenlerle paylaşın. Çevrim içi platformlarda ise ilgili platformun şikâyet mekanizmalarını kullanın. Durumu yetkililere bildirmek, sorunun çözülmesi için önemli bir adımdır.
- Çocuğunuzun internet kullanımıyla ilgili güvenlik ayarlarını ve izinleri gözden geçirin. Gerekirse gizliliği artırmak için yeni ayarlar yapın veya sosyal medya hesaplarını kontrol altında tutmasına yardımcı olun.
- Çocuğunuzun siber zorbalık yaşaması psikolojik etkiler doğurabilir. Gerekirse bir uzman desteği almasına yardımcı olun.
- Çocuğunuzun siber zorbalık yaşaması durumunda öfke veya suçlama gibi tepkiler vermek yerine, sorunu çözmeye odaklanın ve çözüm için adımlar atın.





ÖNEMLİ

Çocuğunun siber zorbalık yaptığını öğrenen ebeveyn neler yapmalı?

- İlk olarak sakin kalın ve çocuğunuzla suçlamadan, yargılamadan konuşmaya çalışın. Bu, çocuğunuzun size açılmasını ve yaşadığı durumu anlamanızı kolaylaştırır.
- Çocuğunuzun siber zorbalık yapma nedenlerini anlamaya çalışın. Onunla açık ve dürüst bir şekilde konuşarak neden böyle davrandığını, duygularını ve düşüncelerini anlamaya çalışın.
- Çocuğunuza siber zorbalığın sonuçlarını ve bu tür davranışların mağdurlar üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri açıklayın. Bu, empati geliştirmesine yardımcı olabilir.
- Çocuğunuza yaptığı davranışların sorumluluğunu alması gerektiğini öğretin. Zorbalık yaptığı kişiden özür dilemesi ve hatalarını telafi etmek için adımlar atması gerektiğini anlatın.
- Çocuğunuzla birlikte bu tür davranışları tekrarlamaması için stratejiler geliştirin. Bu, dijital davranış kuralları oluşturmak veya çevrim içi ortamlarda daha dikkatli olmayı içerebilir.
- Çocuğunuzun dijital aktivitelerini yakından takip edin ve gerektiğinde sınırlar koyun.
- Eğer çocuğunuzun siber zorbalık davranışları devam ederse veya bu konuda zorlanıyorsanız uzmandan yardım alın. Uzmanlar, çocuğunuzun bu davranışları neden gösterdiğini ve nasıl başa çıkabileceğinizi anlamanıza yardımcı olabilir.
- Çocuğunuza olumlu ve saygılı dijital davranışları öğretin. İnternette nasıl güvenli ve olumlu bir şekilde etkileşimde bulunabileceğini anlatın.
- Aile içinde sağlıklı iletişim ve destekleyici bir ortam oluşturun. Çocuğunuzun duygusal ihtiyaçlarını anlamaya çalışın ve onunla açık iletişim kanalları oluşturun.



3. Güvenlik ve Gizlilikle İlgili Riskler

Dijital ortamlarda gerekli tedbirler alınmaması güvenlik ve gizlilik ihlaline zemin hazırlar. Kötü niyetli kişiler bilgi almanın daha kolay olduğu düşüncesiyle özellikle çocuklarla iletişim kurmaya, çocukların vakit geçirdiği dijital ortamlarda bulunmaya çalışmaktadırlar. Bu konudaki riskleri bilmek ve tedbir almak gerekir.

- **Kişisel bilgilerin çalınması ve kötüye kullanılması:** Çocuklar, çeşitli çevrim içi platformlarda kişisel bilgilerini istemeden ya da farkında olmadan paylaşabilirler. Bu bilgiler arasında isim, adres, telefon numarası, şifre, doğum tarihi ve okul bilgileri gibi hassas veriler bulunabilir. Kötü niyetli kişiler, bu bilgileri çocukların kimliklerini çalmak veya onları hedef alan dolandırıcılık faaliyetlerinde bulunmak için kullanabilir.
- **Virüs ve casus yazılımlar:** Bilgisayar sistemlerine zarar vermek veya kullanıcıların bilgilerini izlemek amacıyla tasarlanmış kötü amaçlı yazılımlar, virüsler ve casus yazılımlar çocukların dijital güvenliğini tehdit eder. Bu tür yazılımlar, bilgisayarları yavaşlatabilir, veri kaybına neden olabilir ve kişisel bilgilerin çalınmasına yol açabilir.
- **Kredi kartı bilgilerinin ele geçirilmesi:** Kötü niyetli kişiler, ailelerin kredi kartı bilgilerini ele geçirmek için çeşitli yöntemler kullanabilirler. Bu bilgiler genellikle çevrim içi alışveriş siteleri, oyun platformları veya sahte web siteleri üzerinden toplanabilir. Kredi kartı bilgilerinin ele geçirilmesi, ailelerin mali kayıplar yaşamasına ve hesaplarının yetkisiz kişiler tarafından kullanılmasına neden olabilir.
- **Dolandırıcılık:** Çevrim içi dolandırıcılık, kötü niyetli kişilerin çocukları veya aileleri kandırarak para veya değerli bilgiler elde etmeye çalışmasıdır. Dolandırıcılar, sahte teklifler, hediye çekilişleri veya indirimler gibi cazip görünümlü tuzaklarla insanları aldatabilirler. Bu tür dolandırıcılık olayları, mağdurların maddi zarar görmesine ve kişisel bilgilerinin tehlikeye girmesine yol açar. Çocuklar, sahte web siteleri ve uygulamalar tarafından dolandırılma riski ile karşı karşıyadır.
- **Kimlik hırsızlığı:** Kötü niyetli kişilerin başkalarının kişisel bilgilerini çalarak sahte kimlik oluşturması ve bu kimlikleri kullanarak çeşitli suçlar işlemesi kimlik hırsızlığıdır. Çocukların kimlik bilgileri, oyun siteleri veya sosyal medya hesapları üzerinden ele geçirilebilir. Kimlik hırsızlığı, mağdurların mali kayıplar yaşamasına ve uzun süreli hukuki sorunlarla karşılaşmasına neden olabilir.



4. Ticari Riskler



Dijital ortamlarda alışveriş de yapılmaktadır. Henüz harcama yapmayı, parayı kullanmayı, kredi kartının ne anlama geldiğini doğru şekilde öğrenmemiş olan çocuklar, istenmeyen harcamalar yapabilir, kötü niyetli kişilerce istenmeyen harcamalar yapmaya yönlendirilebilir.

- **Yasa dışı kumar oynama:** Çocuklar, çevrim içi kumar sitelerine erişim sağlayarak yasa dışı kumar oynama riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu durum, çocuklarda maddi kayıplara ve bağımlılık sorunlarına yol açabilir.
- **Yaşa uygun olmayan, yanıltıcı veya gizli reklamlara maruz kalma:** Çocuklar, çevrim içi ortamda yaşlarına uygun olmayan reklamlara maruz kalabilirler. Bu reklamlar, çocukların gereksiz veya zararlı ürünlere yönlendirilmesine ve maddi kayıplara neden olabilir. Oyunlar ve uygulamalar içinde yer alan gizli reklamlar, çocukları farkında olmadan istenmeyen ürünleri veya hizmetleri satın almaya teşvik edebilir.
- **Korsan yazılım:** Korsan yazılımlar çocukların cihazlarına zarar verebilecek kötü amaçlı yazılımlardır. Bu yazılımlar güvenlik ve gizlilikle ilgili sorunlara yol açar.
- **Oyun ve uygulama içi satın alımlar:** Çocuklar, mobil oyunlar ve uygulamalar içinde yer alan satın alma seçenekleri aracılığıyla bilinçsizce harcama yapabilirler. Bu tür mikro ödemeler, ebeveynler farkına varıncaya kadar yüksek meblağlara ulaşabilir.
- **Ücretli içerik ve üyelikler:** Çocuklar, belirli içeriklere veya hizmetlere erişim sağlamak için ücretli üyelik veya abonelik satın alabilirler. Bu tür harcamalar, ebeveynlerin finansal planlamasını olumsuz etkileyebilir.
- **Otomatik yenilenen abonelikler:** Çocuklar, ücretsiz deneme süresi sunan ancak sonrasında otomatik olarak ücretlendirilen abonelik hizmetlerine kaydolabilirler. Bu durum, farkında olmadan uzun vadeli mali yükümlülükler doğurabilir.

5. Sağlıkla İlgili Riskler

Çocukların dijital araçları denetimsiz, yaş ve gelişimine uygun olmayan şekilde kullanması sağlıklı gelişimlerini olumsuz yönde etkiler.

- **Çocukların dil gelişimini olumsuz etkilemesi:** Aşırı ekran kullanımı, özellikle küçük çocuklarda dil gelişimini yavaşlatabilir. Yüz yüze iletişim ve etkileşim azaldıkça, çocukların kelime dağarcığı ve konuşma becerileri gelişemeyebilir.
- **Fiziksel sağlık sorunları:** Ekran karşısında uzun süre hareketsiz kalmak, çocuklarda duruş bozukluklarına, kas ve iskelet sistemi sorunlarına neden olabilir. Uzun süre sabit bir noktaya bakan gözlerde yorgunluk, yanma ve kaşıntı gibi görme problemleri ortaya çıkabilir.
- **Yeme-içme ve obezite problemleri:** Uzun süre ekran başında kalan çocuklar, hareketsiz yaşam tarzı ve sağlıklı atıştırmalık tüketimi nedeniyle obezite riski ile karşı karşıya kalabilirler.
- **Uyku bozukluğu:** Gece geç saatlerde ekran kullanımı uyku düzenini bozabilir ve çocukların yeterince dinlenememesine neden olabilir.
- **Dijital Bağımlılık:** Uzun süreli internet kullanımı, dijital oyunlara fazla zaman ayırma veya sosyal medya platformlarında aşırı vakit geçirme gibi alışkanlıklarla dijital bağımlılık ortaya çıkabilir. Bu durum, çocukların okulda veya diğer sosyal etkinliklerde performanslarını ve sağlıklarını olumsuz etkileyebilir. Aynı zamanda ailesi ile olan ilişkisinde sıkıntılara yol açabilir.
- **Psikolojik problemler:** Ekran başında fazla zaman geçirmek, çocukların sosyal etkileşimlerini azaltabilir ve yalnızlık, depresyon, kaygı gibi duygusal ve psikolojik sorunlara yol açabilir. Çocuğun yaşına uygun olmayan içeriklere maruz kalması da yine psikolojik problemlere sebebiyet verebilir.

ÖNEMLİ

Dijital bağımlılığının başladığını veya başlamak üzere olduğunu aşağıdaki davranışlarla tespit edebiliriz:

- Bilgisayar, tablet, telefon, internet veya sanal oyunlar başında geçirilen zamanın artması,
- Dijital araçlardan uzak kalındığında huzursuzluk, uykusuzluk ve öfke gibi yoksunluk belirtileri yaşanması,
- Ruhsal, sosyal ve fiziksel sorunlara rağmen dijital araç kullanımının devam etmesi,
- Dijital araçlar ile geçirilen zaman üzerinde kontrol kaybı,
- Dijital araçlar ile planlandan daha fazla zaman geçirmek,
- Zamanın çoğunu fiziksel veya zihinsel olarak dijital araçlarla meşgul olarak geçirmek,
- Dijital araçların çocuğun okul, aile veya kişisel hijyen gibi sorumluluklarını yerine getirmesine engel olması.



6. Bilişsel, Akademik ve Sosyal Yaşamı Etkileyen Riskler

Çocukların dijital ortamlarda sınırsız ve denetimsiz bir şekilde vakit geçirmeleri akademik başarılarını düşürme riski taşır. Bunun yanı sıra dijital araçların uygun kullanılmaması çocukların bilişsel ve sosyal gelişimini de olumsuz etkiler.

- **Akademik başarıda düşüş:** Dijital araçların aşırı kullanımı, çocukların dikkatini okul dışı ortamlara yoğunlaştırarak derslere ilgiyi azaltabilir. Çocuğun ders çalışmak yerine dijital oyun oynamasına veya sosyal medyada zaman geçirmesine neden olarak akademik başarıyı düşürebilir.

- **Odaklanma ve dikkat sorunları:** Sürekli gelen bildirimler ve çevrim içi dikkat dağıtıcı unsurlar, çocuklarda dikkat ve odaklanma sorunlarına neden olabilir.

- **Aile ile iletişim sorunları:** Dijital araçların denetimsiz ve uzun süreli kullanılması çocukların aileleriyle yeterince zaman geçirmemelerine ve aile içi iletişim sorunlarına neden olabilir.

- **Sosyal aktivitelerde azalma:** Dijital araçlar, çocukların dış dünyaya ilgisini azaltabilir ve sosyal aktivitelere katılımını düşürebilir. Çocuklar toplumdan kendilerini soyutlayarak yalnızlık hissine kapılabilirler.

- **Sosyal beceri düzeyinde azalma:** Çevrim içi iletişimin artması, çocukların yüz yüze iletişim ve sosyal becerileri geliştirmesini engelleyebilir. Yaşıtlarıyla oyun oynama, arkadaşlık kurma ve iletişim becerileri gelişemeyebilir. Düşünce ve duyguların ifade edilememesi, sosyal ortamlara girmekten çekinme, yalnız kalma isteği ve özgüven eksikliği ortaya çıkması olası diğer riskler arasında yer almaktadır.

- **Davranış problemleri:** Çevrim içi ortamda maruz kalınan olumsuz içerikler, çocukların davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir.





DİJİTAL EBEVEYNLİK

Ebeveynler nasıl ki çocuklarını hayatta karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı korumak için gerekli önlemleri alıyor, çeşitli kurallar koyuyorsa bilişim teknolojilerinin de bilinçli ve güvenli kullanımı ile ilgili çeşitli önlemler almalıdır. Öncelikle ebeveyn tarafından bilişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımının bilinmesi, çocukların her yönden gelişimini etkileyebilecek olan bu konuda, ebeveynlerin çocuklara rehberlik etmesi önemli bir husus haline gelmiştir.

Ebeveynlerin dijital ortamda çocuklara rehber olabilmesi için sahip olması gereken özellikler ise dijital ebeveynlik kavramını ortaya çıkarmıştır. Dijital ebeveyn; dijital çağın gereksinimlerini bilen ve ona göre hareket eden, dijital araçlara temel düzeyde hâkim, dijital ortamlardaki olanakların ve risklerin farkında olan ve çocuğunu dijital risklere karşı koruyabilen, gerçek hayatta olduğu gibi sanal ortamda da kişilerin hakları olduğunu ve bu haklara saygı duyulması gerektiğini çocuklarına öğretene, dijital araçların doğru kullanımında çocuğuna rol model olan ve teknolojik gelişmelere açık olan ebeveynlerdir.

Bunlar dijital çağın risklerinden çocuklarını korumak isteyen tüm ebeveynlerin sahip olması gereken önemli özelliklerdir.

DİJİTAL EBEVEYNLİK ROLLERİ

FARKINDA OLMA

Dijital ebeveynlerin; bilişim teknolojilerinin risklerinin ve çocukların sağlığı üzerindeki etkilerinin farkında olmaları, çevrim içi ortamlarda bulunan olumlu ve olumsuz içeriklerin ayırtımını yapabilmeleri, internet bağımlılığı gibi tehlikeli durumları kolayca fark edebilmeleri, çocuğun bilgisayarda ya da internette ne yaptığını takip edebilmeleri ve çocukları dijital ortamlarda karşılaştığı olumsuz durumlardan korumak için hareket etmeleri gerekmektedir.

DİJİTAL ETİK

Dijital etik; internet ortamında başkalarına zarar verecek davranışların farkında olma ve bu davranışlardan kaçınma isteği olarak tanımlanmaktadır. Dijital ebeveynler internet ortamında başkalarının haklarına saygılı olmalı ve bunu çocuklarına öğretmelidir. İnternette ulaşılan bilginin doğruluğunu ve güvenliğini araştırma konusunda çocuğa yardımcı olmalı, erişilen bilgiyle ilgili hak sahibinin isteğine uygun davranmalıdır.

DİJİTAL OKURYAZARLIK

Ebeveynlerin; dijital okuryazarlık yetilerine sahip olabilmeleri için temel seviyede teknolojiyi kullanabilme becerisine sahip olmaları, teknoloji ile ilgili yaşadıkları sorunlarla baş edebilmeleri, internet kullanımını bilmeleri, teknolojideki yenilikleri takip etmeleri, bilişim teknolojilerinde gizlilikle ilgili politikalar hakkında bilgi edinebilmeleri gerekir.

KONTROL

Dijital ebeveynler çocukları internet ortamında yalnız bırakmamalı ve kontrol etmelidir. Burada kontrol ediyor olmak çocuğun kişisel alanını ihlal etmek anlamına gelmemektedir. Bu kontrol, çocuğun dijital ortamda güvenliğini sağlamak ve internetin uygun kullanımı yönünde alışkanlıklar kazandırmak amacıyla yapılmalıdır. Kontrol aşamasında ebeveynler, filtre programları gibi yazılımları kullanmalıdır. İnternetin ne zaman ve nasıl kullanılacağı anlaşma ile belirlenmeli ve bu anlaşmanın takibi çocukla diyalog ve uyum içinde yapılmalıdır.

YENİLİKÇİLİK

Dijital ebeveynler dijital teknolojiler alanındaki yeniliklere karşı ilgili olmalı ve gelişmeleri takip etmeli, yenilikleri öğrenme çabasına sahip olmalı ve yeniliklerin olumlu olumsuz yönlerinin farkında olmalıdır.



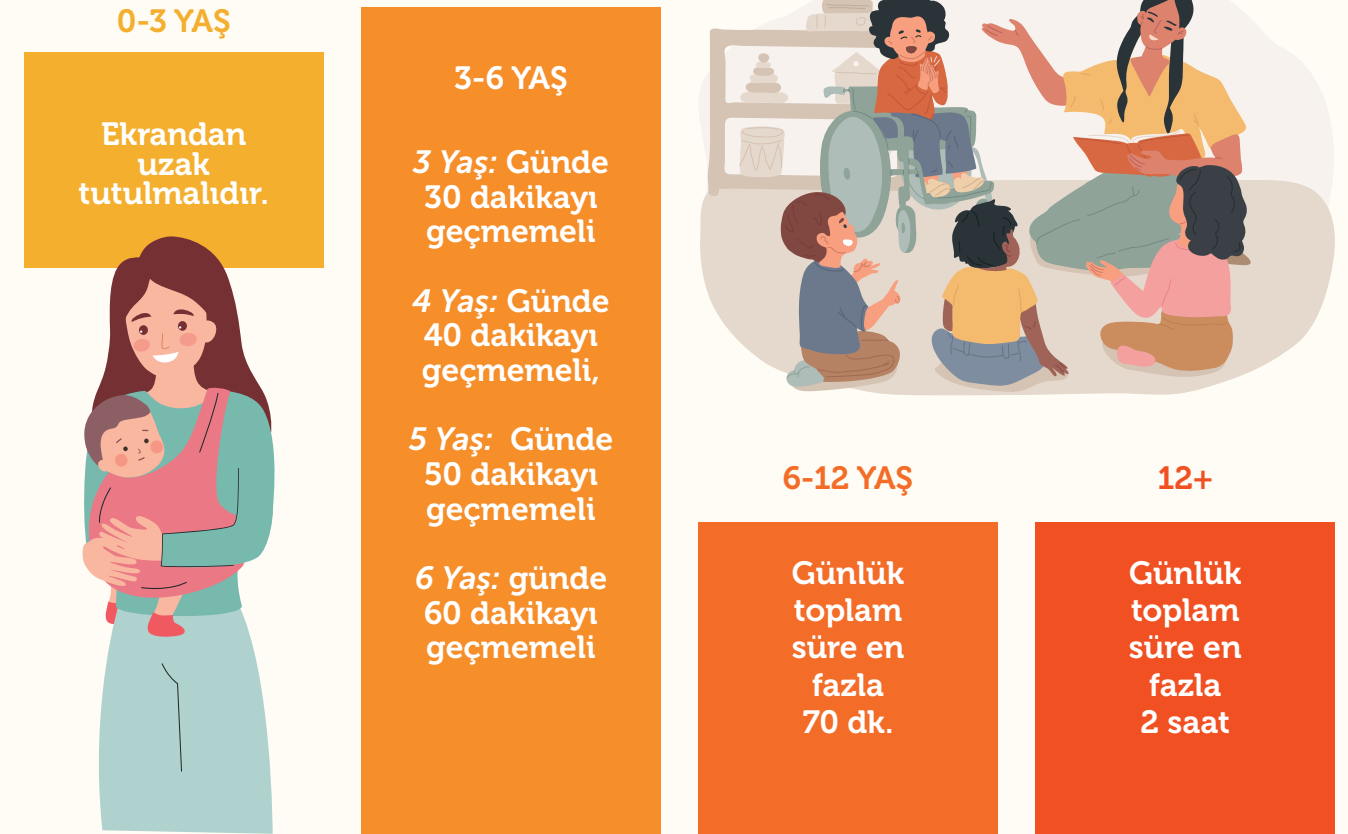
ÇOCUKLARIN DİJİTAL RİSKLERDEN KORUNMASI İÇİN AİLELERİN DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR

1) YENİLİKLERE AÇIK OLUN

- Çocuk ve gençlerin bilişim teknolojilerinin sunduğu olanaklardan yararlanabilmek için rehberliğe ihtiyaçları vardır. Ebeveynler, internetin sağlıklı ve güvenli kullanımını çocuklara öğretmek konusunda en önemli paydaşlardan birisidir. Bu nedenle ebeveynler çocuğa rehberlik yapacak kadar teknoloji ve internet bilgisine sahip olmalı, internetin faydalı kullanım alanları ve geliştirici uygulamalar konusunda bilgi edinerek bu doğrultuda çocuklara rehberlik etmelidir.
- Çocuğun dijital teknolojileri kullanımı hususunda her zaman yasaklayıcı ve kısıtlayıcı bir tutum içerisinde olmaktan kaçınılmalıdır.
- İnternetin bilinçli kullanılması durumunda pek çok faydası olduğu ancak bazı riskler de bulundurduğu çocuğa anlatılmalıdır. İnternetin uygunsuz kullanımının neden olacağı sorunlar konusunda öncelikle ebeveynler bilgi sahibi olmalı, devamında ise ebeveynler çocukların karşılaşılabilecekleri risklere yönelik çocuğun yaş ve gelişim dönemine uygun olarak bilgilendirme yapmalıdır.
- Çocukların aktif olarak kullandığı teknolojik cihazlar, siteler, uygulama ve oyunlar bilinmelidir.

2) EKRAN SÜRESİNİ SINIRLANDIRIN

- Çocukların tablet, telefon, bilgisayar ve televizyon gibi her türlü ekran başında kalma süresi yaş grubuna göre aşağıda yer alan tabloda belirtilmiştir. Belirtilen sürelerin gün içerisinde bölünerek kullanılması tavsiye edilir.



- Ekran kullanımında kontrolün oluşturulmasında özellikle ilköğretim dönemi kadar olan süre oldukça kritiktir. İlk ekran kullanımından başlayarak ilköğretime kadar olan süreçte kontrolün sağlanmasında ebeveyn rolü ve rehberliği çok önemlidir.
- 0-3 yaş dönemi, çocukların gelişimleri için oldukça kritik bir dönemdir. Bu dönemde ekrana bakarak geçirilen süre öğrenme becerilerini olumsuz etkilemektedir. 3 yaşına kadar çocuklar ekrana maruz bırakılmamalıdır. Bu süre içerisinde ekrana maruz kalmak çocukların henüz yeni oluşmakta olan beyin gelişimini, öğrenme ve zihinsel süreçlerinin gelişimini, sosyal gelişimlerini ve dikkat geliştirme becerilerini olumsuz etkilemektedir. Bu dönemde çocukların zamanının dijital ortamlar dışındaki etkinliklerle yapılandırılması, ebeveynle oyunlar oynanması gelişim için daha önemlidir.



- Erken çocukluk döneminde çocuklarda zaman kavramı henüz yetişkinlerdeki gibi oluşmamıştır. Dakika, saat vb. gibi kavramları anlamlandıramazlar. Bu yaş grubundaki çocuklara süre ile ilgili bilgilendirme ya da hatırlatma yapılacağı zaman "Ekran kullanım süren yarım saat" gibi anlayamayacakları ifadeler değil, anlayabilecekleri somutlukta zaman ifadeleri kullanılmalıdır. "İzlediğin bölüm bitene kadar vaktin var, sonra kapatman gerekiyor", "Bugün iki bölümü izleyecek kadar vaktin var" gibi ifadeler seçilmelidir.
- Çocuğa, izlemeye başlamadan önce zamanla ilgili hatırlatmada bulunulmalıdır. Yaş durumuna göre "Bugün 30 dakika vaktin var, süren dolduğunda ekranı kapatacağz" ya da çocuk küçükse "Bugün ... dan üç bölüm izleyebilirsin, bölümler bitince ekranı kapatacağz" denilebilir.
- Özellikle erken çocukluk döneminde ekranın kapatma zamanı çocuğun izlediği içeriğin ortasında değil, belirlenmiş bölümün bitmesine denk getirilmelidir. Bitiş yaklaştığında çocuğa hatırlatmada bulunmaya özen gösterilmelidir.
- Ekran süresi ile ilgili koyulan kurallar konusunda tutarlı olunmalıdır.
- Çocuklar sürelerinin bitmesini kabullenmeyebilir, ikna olmayabilir ve sürelerini uzatmak isteyebilirler. Bu durumda sınır konusunda tutarlı olurken mutlaka çocuğun duyguları ve isteklerinin anlaşıldığını açık olarak belirtecek şekilde iletişim kurulmalıdır. "Biliyorum, biraz daha/bir bölüm daha izlemek istiyorsun. Şu an kapatman gerektiği için üzülüğünü biliyorum." gibi ifadelerle duygularının farkında olunduğu gösterilmelidir.
- Çocuğun ilgisi, sürenin dolmasından uzaklaştırılıp yeniden izleme zamanına odaklanılmalıdır. Örneğin; "Yarın/akşama vb. yeniden izleyebileceksin", "İstersen hangi bölümde kaldığını bir yere not edebiliriz ne dersin?" gibi sonraki plana odaklanması sağlanabilir.
- İzleme/oynama vb. süresi dolduğunda çocuk uyarılmalı ve çocuğun teknolojik aleti kendisinin kapatması teşvik edilmelidir.
- Yeterli ve kaliteli uyku özellikle gelişim çağındaki çocuklar ve gençler için oldukça önemlidir. Yatma zamanında kullanılan dijital araçlar uykuya geçişi ve uyku kalitesini de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, uykudan en az bir saat önce dijital araçların kullanımını bırakmak önemlidir.





3) KURAL KOYUN VE REHBERLİK EDİN

- Dijital ortamlarda çocukların yaşına ve ilgi alanlarına uygun, eğitim ve gelişimlerine katkı sağlayabilecek içerikler izlemesi ve güvenilir sitelerde vakit geçirmesi için rehberlik edilmeli, çocuklara uygun internet siteleri yine onlarla birlikte belirlenmelidir.
- Dijital araçların kullanım süreleri ve diğer düzenlemelerle ilgili olarak ev içinde bir anlaşma yapılmalıdır. Bu süreçte çocukların da katılımı sağlanmalı ve fikirleri alınmalıdır. Kurallar ve sınırlamaların nedenleri çocuklara detaylı olarak açıklanmalı ve onların anlamalarına yardımcı olunmalıdır. Dijital araçların kullanımına yönelik bir anlaşma yapılırken, kurallara uyulmadığında ne yapılacağına da önceden ve birlikte karar verilmelidir. Her aşamada çocukla olumlu bir iletişim kurulmalı, sınır ve kurallar şefkat çerçevesinde belirlenmelidir.
- Çocuklar internette ve sosyal medyada karşılaşılan her bilginin doğru olmayabileceği, doğruluğunun farklı kaynaklardan teyit edilmesi gerektiği konusunda bilinçlendirilmelidir. Bilginin doğru olup olmadığı teyit edilmeden sosyal medyada paylaşılmaması gerektiği çocuğa öğretilmelidir.
- Çocukların internetin doğru kullanımı konusunda farkındalık kazanmaları sağlanmalı, internetin zararlı yönlerinden uzakta kalmaları telkin edilirken, doğru kullanım yollarıyla elde edilebilecek fırsatlar konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir.
- İnternet üzerinde ödev veya araştırma yaparken bulunan bilginin kaynağının belirtilmesi gerektiği ve film, müzik veya oyun dosyalarını yasal ve etik olmayan yöntemlerle indirmemeleri gerektiği konusunda çocuk bilgilendirilmelidir.



- Çocuklar, internetten alışverişi ebeveynleri eşliğinde yapmaları konusunda bilinçlendirilmelidir.
- Tüm sosyal ağ platformlarının kullanım şartları, hangi yaş grubunun bu platformları kullanabileceğine dair uyarılar içerir. Ancak, yaş doğrulaması üye olurken sadece beyana dayanarak yapılabildiğinden, pratikte bu kontrol sağlıklı bir şekilde uygulanamamaktadır. Bir sosyal ağa katılmak isteyen çocuk, öncelikle bu durumu ailesiyle konuşmalı ve birlikte karar vermelidir. Ayrıca, ilgili sosyal ağa üyelik için gereken yaş sınırı ve diğer koşulların karşılanıp karşılanmadığı kontrol edilmelidir. Çocuğun yaşı sosyal ağa üye olmak için uygun olsa bile, ebeveyn gözetiminin önemli olduğu unutulmamalıdır.

Sosyal medya kullanımında yaş sınırlamalarına yönelik bilgiyi <https://www.internetyardim.org.tr/sosyal-ag-platformlari> linkinde bulabilirsiniz.



- Çocuğun kendi cep telefonuna sahip olması için 13 yaş idealdir. Ancak çocukların cep telefonuna sahip olması gereken yaş konusunda net kurallar koymak zor olabilir. Ebeveynler, çocuklarının cep telefonu kullanımına hazır olup olmadığını ve uygunluğunu değerlendirmelidir.



4) ÇOCUKLARI İNTERNET ORTAMINDA YALNIZ BIRAKMAYIN

- Nasıl ki ebeveynin çocuğu evde değilken onun nerede ve kiminle olduğunu bilmesi ve takip etmesi gerekli ise; internet ortamında da çocuğunun ne yaptığını, kimlerle konuştuğunu bilmesi gerekir. Çocukların internet ortamında yalnız kalması istismar, siber zorbalık gibi çeşitli risklere karşı açık hale gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenle çocuklar internet ortamında yalnız bırakılmamalıdır.
- Çocukların izleyeceği içerikler mutlaka yaşlarına ve gelişim seviyelerine uygun olarak seçilmelidir. Erken dönemde, bu içerikler ebeveyn veya bir yetişkin gözetiminde birlikte izlenmelidir. Çocuk ekran karşısında yalnız bırakılmamalı ve içeriği bilinmeyen programlar izletilmemelidir. Çocuğa gösterilecek içerikler, önce ebeveyn tarafından izlenmelidir.
- Özellikle toplumsal (afet, acil durum, savaş, terör olayları vb.) ya da travmatik yaşantılarla ilgili haber ve paylaşımların yoğun olduğu dönemlerde çocukların bu tür içeriklere yoğun şekilde maruz kalması engellenmelidir. Çocuğun yaşına ve anlama kapasitesine uygun bir dilde yaşanan olay gerektiğinde ebeveyn tarafından açıklanabilir.
- Çocuğun internetle tanıştığı ilk dönemlerde internete ailenin ortak kullanım alanlarında girmesi sağlanmalı ve çocuklar internetle tek başlarına bırakılmamalıdır.
- Çocuklarla iletişim halinde olunmalı, olumsuz değişimlerin gözlenmesi ve tespiti halinde uzmandan destek alınmalıdır.
- Çocukların internette iletişim kurduğu kişiler ve sosyal medyadaki arkadaşları tanınmalı ve hangi internet sitelerini ziyaret ettiği takip edilmelidir. Bu takip çocuktan gizli olarak yapılmamalıdır. Çocuğa yetişkin kontrolünün gerekliliği uygun şekilde anlatılmalıdır.
- Çocuklara internet ortamında ve çevrim içi oyunlarda gerçek hayatta tanımadığı kişilerle arkadaş olmaması, yüz yüze veya çevrim içi olarak herhangi bir görüşme yapmaması gerektiği öğretilmelidir.
- Çocuklar dijital ortamda rahatsız edici bir içerikle/kişiyile karşılaştıklarında, tanımadıkları kişilerden rahatsız edici bir mesaj aldıklarında onlara cevap vermemesi, bunu ailesi veya güvendiği bir yetişkin ile paylaşmaktan çekinmemesi gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir.
- Yaşanan herhangi bir siber zorbalık/çevrim içi cinsel istismar gibi bir durumu kanıtlamanın en önemli yolu, ekran görüntülerinin alınmasıdır. Bu nedenle vakit kaybetmeden, rahatsız edici durumun ekran görüntüsü alınmalı ve kaydedilmelidir.

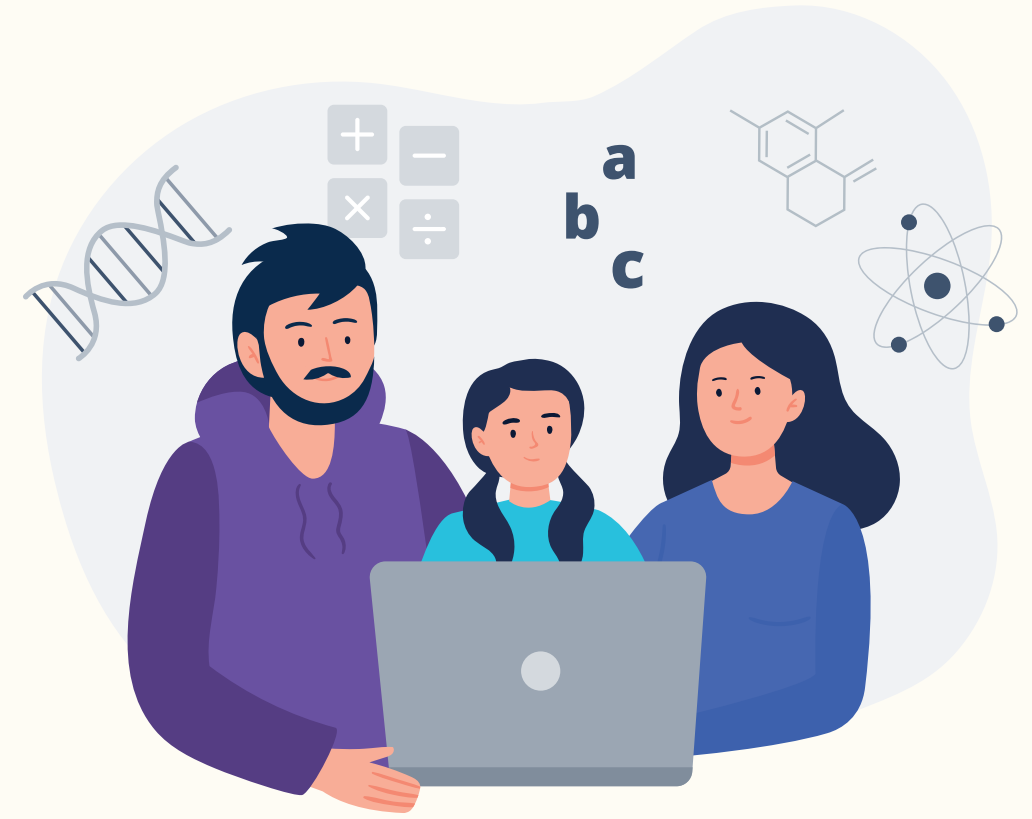
5) GÜVENLİK ÖNLEMLERİNİ ALIN

- Çocukların kullandığı cihazlarda ve sosyal medya hesaplarında güvenlik ve gizlilik ayarlarına dikkat edilmeli, düzenli olarak kontrol edilmeli ve güncellenmelidir.
- Sosyal paylaşım ağları kullanılırken içerikler herkesin görebileceği şekilde paylaşılmaktan kaçınılmalıdır.
- Uygulamalar bazı kişisel verilere (kamera, konum, mikrofon, fotoğraf, rehber) erişim izni istemektedir. Akıllı cihazlara uygulama yüklerken gizlilik ve güvenlik politikasını ihlal eden erişimlere izin verilmemelidir. Kişisel verilerin kullanımına ilişkin aydınlatma metinlerinin okunması önemlidir.
- Konum ayarlarının 'KAPALI' olarak ayarlandığından emin olunmalıdır.
- Bilgisayar ve cep telefonlarında lisanslı anti-virüs programları ile reklam ve casus yazılım engelleyici programlar kullanılmalıdır. Ayrıca düzenli olarak virüs taraması yapılmalıdır.
- Çocukların kullandığı bütün elektronik aletlerde (tablet, telefon, bilgisayar, vb.) Güvenli İnternet Hizmeti kapsamında sunulan Çocuk Profili/Aile Profili kullanılabilir. Bilgi almak için "www.guvenlinet.org.tr" sitesi ziyaret edilebilir.
- Kimlik bilgilerinin doğrulanmasını isteyen bir e-posta ve mesajın dolandırıcılık amaçlı olabileceği unutulmamalıdır.





- Çocuklara bilinmeyen kişilerden alınan epostaların açılmaması, internette ve sosyal medyada yayımlanan her linke ve reklam olarak çıkan bağlantılara tıklanmaması, bilinmeyen program/dosyaların indirilmemesi, bilinmeyen sitelere kayıt ve üye olunmaması gerektiği öğretilmelidir.
- İnternet ortamında çekilişten bir ürün kazandığınızı belirten sözlere güvenerek kişisel bilgilerin verilmemesi gerektiği, polis tarafından gönderildiği iddia edilen ve belirli bir hesaba para yatırılmasını ya da bir numaraya kontör gönderilmesini isteyen e-posta ve mesajlara itibar edilmemesi gerektiği çocuğa öğretilmelidir.
- Sosyal medyada ve üyelik gerektiren diğer dijital ortamlarda güçlü parolalar tercih edilmeli, parola sık sık değiştirilmeli ve üye olunan her yerde aynı parola kullanılmamalıdır. Parolalar ortak kullanıma sahip bilgisayarlarda kayıtlı bırakılmamalı ve aile dışında kimseyle paylaşılmamalıdır.
- Sosyal ağlarda herhangi bir işlemi onaylamadan, içerik yüklemekten ya da bir platforma üye olmadan önce mutlaka gizlilik politikaları ve kullanım koşulları dikkatlice incelenmelidir.
- İnternet üzerinden alışveriş yaparken, alışveriş yapılan web sitesinin 3D Güvenli Ödeme yöntemi gibi güvenlik önlemlerine sahip olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Güncel olmayan yazılım ve uygulamalar güvenlik açıklarına neden olabilir. Bu yüzden, sistem yazılımı ve uygulamaların güncel tutulması önemlidir.
- Akıllı cihaz kullanıcıları, cihazlarında her zaman etkin bir tuş kilidi veya parola belirlemeye özen göstermelidir. Mümkünse, desen veya kısa şifreler yerine parmak izi gibi biyometrik şifreler tercih edilmelidir. Bu şekilde, cihazın başkalarının eline geçmesi durumunda bilgiler daha güvenli bir şekilde korunabilir.
- Herkese açık ve güvenilir olmayan kablosuz ağ kaynakları kullanılmamalıdır.



6) İNTERNET KULLANIMINDA ROL MODEL OLUN

- Çocuklar anne-babalarını örnek almakta ve onların davranışlarını taklit etmektedir. Bu yüzden ebeveynler çocuklara dijital araçları kullanmada kontrolü ve sınırı öğretirken kendileri de bu araçları ölçülü ve bilinçli bir şekilde kullanarak çocuklarına olumlu bir rol model olmalıdır.
- Ev için ekranın girmeyeceği zaman ve mekânlar planlanmalıdır. Örneğin; yemek yeme esnasında, yatak odasında ekran kullanılmamalıdır. Belirlenen bu zamanlarda sadece çocuk değil, ebeveynler de ekran kullanımından uzak durmalıdır. Ebeveynin uymadığı kurala çocuğun uyması beklenmemelidir.
- Ebeveyn problemleri internet kullanımı/bağımlılık içeren davranış ve alışkanlıklardan uzak durmalı, gerekirse destek almalıdır.
- Çocuklar ebeveynlerinden gelecek ilgiye ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, onlarla vakit geçirirken bölünmemiş zamanlara ihtiyaç duyarlar. Çocukla vakit geçirme, oyun oynama, çocuğun ihtiyacını karşılama vb. zamanlar ekrana bakma, telefonu kontrol etme gibi nedenlerle bölünmemelidir. Çocukla vakit geçirirken teknolojik araçlar bir kenara bırakılmalı ve dikkat çocuğa verilmelidir.
- Ekranı kullanırken belirli sürelerde ara vermesi, gözlerini ve bedenini dinlendirmesi, kullanım aralarında hareket etmesi gerektiği konusunda çocuk bilgilendirilmelidir. Ebeveyn kendi kullanımında da bu kuralları uygulamalıdır.



7) ÇOCUKLARIN ZAMANLARINI EKRANSIZ AKTİVİTELERLE ZENGİNLEŞTİRİN

- Çocuklar farklı sosyal, akademik, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerle tanıştırılmalı ve çocukların bu tarz etkinliklere katılması desteklenmelidir. Spor, kitap okuma, doğa yürüyüşleri veya el sanatları gibi faaliyetler planlanabilir.
- Çocukların akranları ile plan yapmasında destekleyici olunmalıdır. Bununla birlikte ailesi ile de vakit geçirebileceği etkinlikler düzenlenmelidir.
- Ebeveynler, çocuklarının oyun oynamak, ders çalışmak ve kitap okumak gibi gerçek hayatta yapmaları gereken aktiviteleri ihmal edip etmediklerini takip etmelidir.
- Bir etkinlik yaparken (film izlerken, kitap okurken, ailece sohbet ederken vb.) çocuğun aynı zamanda telefona/internete/sosyal medyaya bakmaması konusunda alışkanlık kazanmasında yardımcı olunmalıdır.
- Dijital araçlar, çocuklar için bir oyuncak ya da ödül olarak görülmemelidir.
- Dijital araçlar çocukları oyalamak, sakin ve sessiz tutmak, çocukların yemek yemesini sağlamak, çocukların yaşadıkları duyguları yatıştırmak, davranış sorunlarını geçiştirmek vb. amacıyla kullanılmamalıdır. Bunlar, çocukların duygularının ve ihtiyaçlarının anlaşılmasını, gelişiminin desteklenmesini, duygu düzenleme ve öz denetim becerileri geliştirmelerini engeller. Bağımlılığa yatkın olmalarına neden olur. Bunlar yerine; çocukların duygularına ve ihtiyaçlarına odaklanılmalı, gerçek dünyada duygusal ve gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olunmalıdır.



8) ÇOCUKLARA DİJİTAL MAHREMİYET BİLİNCİ KAZANDIRIN



- Mahremiyet kuralları gerçek hayatta olduğu gibi dijital alanlarda da geçerlidir. Çocuklara internet ortamında hangi bilgileri paylaşabilecekleri, hangilerini paylaşmamaları gerektiği konusunda rehberlik edilmeli, internet ortamında kişisel bilgilerin (konum, hesap şifresi, telefon numarası parola, kimlik numarası, doğum tarihi, soyad, okul, adres vb.) paylaşılması gerektiği gerekçeleriyle birlikte öğretilmelidir.
- Profil sayfasında kendisine ve ailesine ait resim ve videolara herkesin görebileceği şekilde yer vermemesi gerektiği öğretilmelidir.
- Çocuklara uygun bir dille dijital dünyada, kişisel bilgilerin ve fotoğrafların paylaşılmasının, siber zorbalık ve çevrim içi istismar gibi risklere yol açabileceği belirtilmelidir.
- Sosyal medyada çocuğun profilini görüntüleyebilecek, fotoğraflarına bakabilecek ve yorum yapabilecek kişilerin sınırlandırılması için gerekli ayarlar yapılmalıdır. Herkese açık bir şekilde paylaşım yapılmamalıdır.
- Çocuklara kişisel sınırlara sahip olmaları, kişilerin sınırları ve mahremiyeti ihlal eden istekleri karşısında hayır diyebilmeleri öğretilmelidir.
- Çocuklara dijital dünyada da kişisel haklar ve sorumluluklar olduğu hakkında bilgi verilmelidir. Başkalarının haklarına saygı göstermeleri ve dijital ortamda etik kurallara uymaları gerektiği öğretilmelidir.
- Sosyal ağlarda başkalarına zarar verecek davranışlarda bulunmamaları ve başkalarının bilgilerinin gizliliğine özen göstermeleri gerektiği öğretilmelidir.



9) ÇOCUKLARIN GÖRÜNTÜLERİNİ VE BİLGİLERİNİ SOSYAL MEDYADA PAYLAŞMAYIN

- Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili bilgileri ve görüntüleri çevrim içi platformlarda paylaşması, "paylaşan ebeveynlik" ("sharenting") olarak adlandırılan bir olgudur. İngilizce'de "share" (paylaşmak) ve "parenting" (ebeveynlik) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Ebeveynlerin çocukları koruma ve onların haklarına saygı duyma sorumluluğu sosyal medyada da devam etmektedir.
- Çocukların mahremiyetini ihlal edecek görüntüleri ve kişisel bilgileri sosyal medyada paylaşılmamalıdır. Bu tarz paylaşımlar çocukların haklarının ve sınırlarının dikkate alınmaması anlamına gelir. Aynı zamanda çocukların sınırlarını oluşturmalarını, mahremiyet bilinci kazanmalarını da zorlaştırır. Sürekli, abartılı şekilde, günlük yaşamının her anı fotoğraflanır ve paylaşılan bir çocuğun da mahremiyet bilinci kazanmakta zorlanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.
- Herkese açık paylaşılan bir fotoğrafın kimler tarafından ve hangi amaçla kullanılabileceği kontrol edilemez. Yapılan paylaşımların kötü niyetli kişiler tarafından kullanılabileceği unutulmamalıdır. Bu paylaşımlar çocuğun istismarına sebep olabilir. Paylaşımların kimler tarafından görülebileceğine yönelik ayarlar mutlaka yapılmalıdır.
- Resimlerin ve videoların bilgisayar ve cep telefonu aracılığı ile sanal ortamlarda paylaşıldığı andan itibaren silinmesi neredeyse imkânsızdır ve sonsuza dek sanal ortamın bir parçası olarak kalabilir. İnternette yapılan paylaşımların dijital ayak izi oluşturduğu unutulmamalıdır.
- Çocukların görselleri paylaşılırken bunun ileride çocuğa ne hissettirebileceği düşünülmelidir. Çocuklar ileride bu paylaşımlardan hoşlanmayabilir, paylaşımından rahatsız olabilir ve utanabilirler.
- Çocuğun yaşı dikkate alınarak, paylaşım yapılmadan önce çocuğun izni alınmalı ve görüşleri dinlenmelidir. Ebeveynler, yalnızca kendi çocuklarının değil, diğer çocukların da yer aldığı içerikleri izin almadan ve herkese açık şekilde paylaşmamalıdır. Çocuk izin verse bile, ebeveynlerin çocuklarının kişisel haklarına, mahremiyetine ve güvenliğine dikkat etmesi esastır.

10) DİJİTAL OYUNLARA DİKKAT EDİN



- Dijital oyunların içeriği bilinmeli ve çocukların yaşına ve gelişimine uygun olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Ebeveynler çocuklarının dijital oyun oynamalarını tamamen engellemeye çalışmak yerine süreyi sınırlandırmalı ve uygun oyunları seçmelerini sağlamalıdır.
- Dijital oyunlar, çocukların oyun deneyimini geleneksel oyunlar kadar etkin bir şekilde desteklemez. Bu nedenle, çocuklar yaşına uygun ekransız oyunlara da yönlendirilmelidir.
- Oyunlarda çevrim içi alışveriş gibi unsurların bulunup bulunmadığı kontrol edilmelidir.
- Oyun içi satın alımlar, çocukların bazı oyunlarda ilerlemek için bilinçsizce para harcamalarına yol açabilir. Bu sorunu çözmek için, dijital ortamda kredi kartı bilgilerinin kaydedilmemesine özen gösterilmelidir.
- Çocuğun sıklıkla oynadığı oyunlar hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Mümkünse birlikte oyun oynanmalıdır. Çocukla oynadığı oyunun içeriği ve amaçları hakkında konuşulmalıdır.
- Çocuğun sıklıkla oynadığı oyunlar hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Mümkünse birlikte oyun oynanmalıdır.
- Bazı dijital oyunlar, çevrim içi sohbet özelliği içerir. Bu, çocukların tanımadıkları kişilerle oyun platformları aracılığıyla iletişim kurmalarına ve olumsuz etkilenebilecekleri konuşmalarla karşılaşmalarına neden olabilir. Çocuklara oyun ortamında tanımadıkları kişilerle sohbet etmemesi gerektiği söylenmelidir.
- Çocuklar oyun oynarken yaşlarına uygun olmayan reklamlara maruz kalabilirler. Mobil cihazlarda bu tür reklamlardan korunmak için reklam engelleyici uygulamalar indirilip aktif hale getirilebilir. Tarayıcılarda ise eklentiler bölümünden reklam engelleyici programlar indirilerek bu tür reklamlar engellenebilir.



3.7. ÖNERİLEN ADRESLER



DUY (Çocuk için Dost Uygulamalar)
(<https://duy.aile.gov.tr/duy-cocuk-icin-dost-uygulamalar/>)



Güvenli İnternet Hizmeti
(guvenlinet.org.tr)



İnternet Yardım Merkezi
(internetyardim.org.tr)



Güvenli Web
(guvenliweb.org.tr)



Güvenli Oyna
(<https://www.guvenlioina.org.tr/>)



Güvenli Çocuk
(guvenlicocuk.org.tr)



Güvenli İnternet Merkezi
(gim.org.tr)



Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
(internet.btk.gov.tr)



Eğitim Bilişim Ağı
(eba.gov.tr)



TRT Çocuk
(trtcocuk.net.tr)



Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitimleri
(tbm.org.tr)



Siberay (www.siberay.com)



BTK Akademi
(<https://www.btkakademi.gov.tr/>)



Aile Çocuk Dergisi
(<https://ailecocuk.aile.gov.tr/>)



Diyanet Çocuk
(<https://cocuk.diyamet.gov.tr/>)



Yeşilay Broşürler
(<https://www.yesilay.org.tr/tr/yayinlar/brosurler>)



TÜBİTAK Meraklı Minik
(<https://merakliminik.tubitak.gov.tr/>)





SOSYAL MEDYA VE DİJİTAL DÜNYAYA DAİR TEMEL TERİMLER VE KAVRAMLAR

Algoritma: Kullanıcıların ilgi alanlarına, davranışlarına ve etkileşimlerine göre içerikleri sıralayan ve sunan yazılım sistemidir. Bu algoritmalar, kullanıcı deneyimini iyileştirmek, kullanıcıları platformda daha uzun süre tutmak ve kullanıcının ilgisine yönelik içerik sunmak amacıyla geliştirilir.

Artırılmış Gerçeklik: Gerçek dünya ortamının dijital olarak üretilen görsel, işitsel, dokunsal veya diğer duysal bilgilerin eklenmesiyle zenginleştirildiği bir teknolojidir. AR, kullanıcıların gerçek dünya ile sanal öğelerin etkileşim içinde olduğu bir deneyim yaşamasını sağlar. Bu teknoloji, akıllı telefonlar, tabletler, AR gözlükleri ve diğer cihazlar aracılığıyla kullanılabilir.

Bahsetmek (Mention): Bir kullanıcı diğer bir kullanıcıyı veya bir sayfayı "@" sembolü ile belirterek etiketler veya bahseder. Bu şekilde, bahsedilen kişi veya sayfa bildirim alabilir ve bu şekilde paylaşımın veya mesajın ilgili kişi veya sayfa tarafından görülmesi sağlanır.

Blogger: Bir blog yazarı veya bir blog platformunda düzenli olarak içerik üreten kişidir. Bloggerlar, genellikle belirli bir konu veya ilgi alanı üzerine yazılar yazar, bilgi, deneyim veya görüşlerini paylaşır ve okuyucularıyla etkileşimde bulunur. Blog yazıları metin, fotoğraf, video veya diğer medya türlerini içerebilir. Bloggerlar, kişisel, profesyonel veya ticari amaçlarla içerik üretebilirler.

Dijital ayak izi: Bireylerin internet ve dijital cihazlar üzerindeki aktivitelerinin bıraktığı izler ve kayıtlardır. Bu izler, ziyaret edilen web siteleri, yapılan aramalar, sosyal medya paylaşımları, çevrimiçi alışverişler ve dijital cihazların kullanımı gibi çeşitli eylemlerle oluşur.

DM (Doğrudan Mesaj): Sosyal medya platformlarında kullanıcıların birbirlerine mesaj göndermelerini sağlayan bir özelliktir. Bu mesajlar, yalnızca gönderici ve alıcı tarafından görülür. DM, kullanıcıların platformdaki diğer kişilerle birebir iletişim kurmalarına olanak tanır.

Emoji: Sözlü olmayan iletişimin bir parçası olan jest ve mimiklerin sanal yazışmalardaki karşılığı olarak tanımlanabilecek yüz ifadelerini sembolize eden küçük simgelerdir.





Engelleme: Yapılan paylaşımların ya da hesabın tamamının istenmeyen kişilerin erişimine kapatılmasıdır.

Etiketleme: Başka bir kullanıcıyı veya hesabı bir gönderide etiketleme işlemidir. Bu, o kullanıcıya veya hesaba bildirim gönderilmesini sağlar.

Favorilere ekleme: Sosyal medyada "favorilere ekleme" veya "kaydetme" özelliği, kullanıcıların ilgilerini çeken gönderileri, videoları, resimleri veya diğer içerikleri daha sonra kolayca bulup tekrar görüntüleyebilmek için işaretlemelerine olanak tanır. Bu özellik, sosyal medya platformlarının kullanıcılarına sunduğu önemli bir fonksiyondur ve farklı platformlarda çeşitli şekillerde uygulanır.

Fenomen: İnternette veya sosyal medya platformlarında çok sayıda takipçiye sahip olan, genellikle viral içerikler üreterek popülerlik kazanan kişilerdir. Fenomenler genellikle ilgi çekici veya sıra dışı içerikler üreterek dikkat çekerler. İçeriklerinin viral olması sayesinde hızlı bir şekilde geniş kitlelere ulaşabilirler.

FOMO (Fear of Missing Out): Sosyal medyada FOMO, kullanıcıların arkadaşlarının veya takip ettikleri kişilerin paylaşımlarını ve etkinliklerini kaçırmaya korkusunu ifade eder. Bu korku, insanların sürekli olarak sosyal medya platformlarında aktif olmalarına, paylaşımları düzenli olarak kontrol etmelerine ve güncel kalma çabasına yol açar.

Gönderi paylaşmak: Sosyal medyada bir gönderiyi, bağlantıyı, fotoğrafı, videoyu veya herhangi bir içeriği kişinin takipçileri veya arkadaşlarıyla paylaşması anlamına gelir.

Hashtag: Sosyal medya platformlarında belirli konular veya içerikler etrafında paylaşımları kategorize etmek ve aramaları kolaylaştırmak için kullanılan bir anahtar kelime veya kelime öbeğidir. Hashtag, "#" sembolü ile başlar ve bu sembolün hemen ardından boşluk bırakılmadan yazılan kelime veya kelime grubu gelir.

Hikaye (Story): Sosyal medya platformlarında, genellikle 24 saat sonra kaybolan geçici içerik formatıdır. Hikayeler; metin, fotoğraf, video ve diğer medya türlerini içerebilir ve kullanıcıların günlük yaşantılarını, etkinliklerini veya düşüncelerini paylaşımlarına olanak tanır.

Influencer (Etkileyen kişi): Influencer, sosyal medya platformlarında veya dijital mecralarda geniş bir takipçi kitlesine sahip olup, bu kitle üzerinde etkili olabilen kişidir. Genellikle belirli bir ilgi alanı veya uzmanlık konusunda içerikler üreten influencerlar, takipçilerine öneri ve tavsiyelerde bulunabilir. Bu kişiler, markalarla işbirlikleri yaparak ürün veya hizmetlerin tanıtımını gerçekleştirebilir.

InstaMom: Genellikle Instagram'da aktif olan, platformu çocuklarıyla ilgili içerikler paylaşmak için kullanan anneleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir. InstaMom'lar, çocuklarının günlük yaşamlarını, aile etkinliklerini, ebeveynlik ipuçlarını ve çocuk bakımıyla ilgili deneyimlerini takipçileriyle paylaşırlar. Bu anneler, büyük bir takipçi kitlesine sahip olabilir ve bazen markalarla işbirliği yaparak sponsorluk anlaşmaları da gerçekleştirebilirler.

Instamood: Instagram kullanıcılarının o anki ruh hallerini, duygularını veya genel hislerini paylaştıkları gönderilere ekledikleri bir hashtag (#instamood) veya etikettir. Bu hashtag, kullanıcıların o anki duygusal durumlarını ifade eden fotoğrafları veya videoları başkalarıyla paylaşımlarına olanak tanır.

K ve M: Genellikle takipçi sayısının yanında yazan K bini, M milyonu ifade etmektedir.

Like (Beğenmek): Sosyal medyada "like," bir gönderiyi beğenme veya onaylama eylemini ifade eden bir terimdir. "Like" düğmesi, kullanıcıların bir gönderiyi, fotoğrafı, videoyu veya diğer içerikleri beğendiklerini göstermek için kullandıkları bir işarettir. Genellikle bir kalp simgesi veya parmak yukarı işareti şeklinde bulunur.

Meydan okuma videoları (Challenge videoları): Sosyal medya platformlarında kullanıcıların belirli bir görevi, zorluğu veya meydan okumayı gerçekleştirdiği ve bunu video olarak paylaştığı içeriklerdir. Bu videolar genellikle viral hale gelir ve başka kullanıcıları da aynı meydan okumayı yapmaya teşvik eder.



NOMOFOBİ (No-Mobile Phone Phobia): Cep telefonundan ayrı kalma veya mobil cihazın erişilemez olma korkusu olarak tanımlanan modern bir fobidir. Bu terim, telefonun kaybolması, bataryasının bitmesi, sinyal alınamaması veya mobil veri bağlantısının kesilmesi gibi durumlarda yaşanan aşırı kaygı ve stres durumunu ifade eder.

Phubbing: Kişinin cep telefonu, bilgisayar gibi bir dijital araç kullanırken yanındaki kişiyi görmezden veya duymazdan gelme davranışıdır.

Profil: Herhangi bir sosyal medya platformunda kullanıcıların kendine ait bilgileri koydukları, platformda profili gören kişilerin kullanıcı hakkında izlenim edinebilecekleri kısımdır.

Repost (Yeniden Yayınlamak): "Repost," sosyal medyada başkasının paylaştığı bir içeriği kişinin kendi hesabında tekrar paylaşması anlamına gelir. Bu işlem, orijinal içeriğin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlar ve içeriği beğendiğinizi veya desteklediğinizi göstermek için kullanılır.

Sahte hesap (Fake hesap): Sosyal medyadaki kullanıcıların farklı amaçlarla açtıkları, gerçek olmayan, sahte bilgiler içeren profillerdir.

Sanal Gerçeklik (VR Virtual Reality): Sanal gerçeklik (VR), kullanıcıların tamamen dijital bir ortamda kendilerini gerçek ortamdaymış gibi hissetmelerini sağlayan bir teknolojidir. VR, genellikle özel gözlükler, başlıklar ve bazen de el kumandaları gibi ek cihazlarla kullanılır. 360 derecelik bir görüş alanı sağlar.

Takipçi (Follower): Bir sosyal medya hesabını takip eden kişi anlamına gelir. Takipçi sayısı, bir hesabın popüleritesini ve etkisini gösteren bir ölçüdür.

TBT: TBT'nin açılımı Throwback Thursday'dir. "TBT", kullanıcıların geçmişte yaşadıkları anıları, eski fotoğrafları veya videoları çoğu zaman Perşembe günleri paylaşırken kullandıkları etikettir.

Trend Topic (TT): Kullanıcılar tarafından bir hashtag'in defalarca paylaşılması sonucu popüler hale gelerek gündem oluşturan konulardır.

Viral: Sosyal medyada hızla yayılan ve geniş kitlelerce paylaşılan içerikler için kullanılan terim.

Yapay Zeka(AI): Bilgisayarların veya bilgisayar kontrollü makinelerin, insan zekasına benzer şekilde görevleri yerine getirme yeteneğidir. Bu teknoloji, genellikle akıl yürütme, problem çözme, öğrenme, dil anlama ve algılama gibi entelektüel süreçleri içerir.

Youtuber: YouTube platformunda düzenli olarak video içerikleri üreten ve paylaşan kişilere verilen isimdir. YouTuberlar, çeşitli konularda video içerikleri oluşturabilirler; bunlar arasında eğlence, eğitim, teknoloji, oyun, moda, güzellik, yemek tarifi, seyahat, vlog (günlük video blogları) ve daha birçok alan bulunur.



YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Aksakallı, G. (2020) "Sosyal Medyada Çocuk Mahremiyeti", 31.05.2024 tarihinde www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/sosyal-medyada-cocuk-mahremiyeti adresinden erişilmiştir.
- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, (2020). Screen Time and Children. https://www.aacap.org/AACAP/Families_and_Youth/Facts_for_Families/FFF-Guide/Children-And-Watching-TV-054.aspx adresinden erişilmiştir.
- Aytekin, G. (2019). Doğru Habere Ulaşmanın Doğru Yöntemleri. 30.06.2024 tarihinde Güvenli Web: <https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/dogru-habere-ulasmanin-dogru-yontemleri> adresinden erişilmiştir.
- Aytekin, G. (2021). 3-6-9-12 Yaş Kuralı İle Çocukların Ekranlardan Korunması. Güvenli Web: <https://www.guvenliweb.org.tr/haber-detay/3-6-9-12-yas-kurali-ile-cocuklarin-ekranlardan-korunmasi#:~:text=bir%20rehberlik%20sunuyor.,3%2D6%2D9%2D12%20Ya%C5%9F%20Kural%C4%B1%2C%20%C3%A7ocuklar%C4%B1%20dijital,dair%20yol%20g%C3%B6sterici%20bir%20kaynak> adresinden erişilmiştir.
- Aytekin, G. (2022). Dijital Ortamlarda Dikkat Edilmesi Gerekenler. Güvenli web: <https://www.guvenliweb.org.tr/haber-detay/dijital-ortamlarda-dikkat-edilmesi-gerekenler> adresinden erişilmiştir.
- Aytekin, G. (2022). Dijital Şiddetin Tezahürleri ve Siber Zorbalık. Güvenli Web: <https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/dijital-siddetin-tezahurleri-ve-siber-zorbalik> adresinden erişilmiştir.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, (2021). Dijital Mahremiyet
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) İnternette Yasa Dışı İçerikler <https://www.internetyardim.org.tr/internette-yasadisi-icerikler> adresinden erişilmiştir.
- Blum-Ross, A. (2015). 'Sharenting:' Parent bloggers and managing children's digital footprints. 19.04.2020 tarihinde London School of Economics Blog: <https://blogs.lse.ac.uk/parenting4digitalfuture/2015/06/17/managing-your-childs-digital-footprint-and-or-parent-bloggers-ahead-of-brit-mums-on-the-20th-of-june/> adresinden erişilmiştir.

- Çakırer, B. (2021) "Ekran Süresini Çocuklara Nasıl Öğretebiliriz ?", <https://www.cocukicinicerik.com/tr/makaleler/genel-1/ekran-suresini-cocuklara-nasil-ogretebiliriz--> adresinden erişilmiştir.
- Çelik, T. (2017). Paydaşların Gözünden Sosyal Medyanın Yarar ve Risklerine Yönelik Bir İnceleme. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlk Öğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Tezi. Denizli.
- Dinç, M. (2015). Teknoloji bağımlılığı ve gençlik. Gençlik Araştırmaları Dergisi, 3(3), 31–65. https://www.academia.edu/22191650/Teknoloji_Ba%C4%9F%C4%B1ml%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1_ve_Gen%C3%A7lik adresinden erişilmiştir.
- Duygulu, S., (2019), "Sosyal Medyada Çocuk Fotoğrafı Paylaşımlarının Mahremiyet İhlali ve Çocuk İstismarı Açısından Değerlendirilmesi", TRT Akademi, Cilt 04, Sayı 08, Temmuz 2019
- Erdur-Baker, Ö. (2013). Görünümleri ve İlgili Değişkenleriyle Siber Zorba ve Siber Kurbanlar. 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı (s. 277-295). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Erişir, R. M., & Erişir, D. (2018). Yeni Medya ve Çocuk: Instagram Özelinde "Sharenting" ("Paylaşanababalık") Örneği. Yeni Medya (4-5), 50-64.
- Güvenli İnternet Merkezi, Dijital Oyunlar Raporu 2019. <https://guvenlioyuna.org.tr/uploads/ck-editor/family-reports/Dijital%20Oyunlar%20Raporu%202019.pdf> adresinden erişilmiştir.
- İnternet Kullanımında Çocuk ve Aile İlişkisi. 31.05. 2024 tarihinde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu: <https://internet.btk.gov.tr/internet-kullaniminda-cocuk-ve-aile-iliskisi> adresinden erişilmiştir.
- Koçali, A., & Uzunoğlu, S. (2023). TRT Çocuk: <https://ebeveynakademisi.trtcocuk.net.tr/makale/cocuga-ne-zaman-cep-telefonu-verilmeli-16054375> adresinden erişilmiştir.
- Livingstone, S., & Haddon, L. (2008). Risky experiences for children online: Charting European research on children and the Internet. Children & Society, 22(4), 314-323.
- Milyan, A., (2021). Recommended screen time by age: here's what the experts say. <https://screentimelabs.com/recommended-screen-time-by-age-heres-what-the-experts-say/> adresinden erişilmiştir.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z. & Razak Özdingler, A. (2018). Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. Addicta: The Turkish Journal on Addictions. 5 (2), 1 – 21.
- Nihayet Dergi,(2016) "Akıllı Karışıkları İçin Sosyal Medya Sözlüğü" Sayı 14.
- Odabaşı F. (2019), "Dijital Yaşamda Çocuk", Ankara, Pegem Akademi.
- OECD. (2021). Children In The Digital Environment: Revised Typology Of Risks. [https://one.oecd.org/document/DSTI/CDEP/DGP\(2020\)3/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DSTI/CDEP/DGP(2020)3/FINAL/en/pdf) adresinden erişilmiştir.



Özhan, S. Dijital Oyunlarda Değerlendirme ve Sınıflandırma Sistemleri ve Türkiye Açısından Öneriler. Aile ve Toplum, Yıl: 12 Cilt: 7 Sayı: 25 Nisan-Mayıs-Haziran 2011 ISSN: 1303-0256.

Sayar, K., & Benli, S. (2022). Dijital Çocuk. İstanbul: Kapı Yayınları.

Selçuk, A. B. (2024). Dijital Çağda Sağlıklı Çocuk Yetiştirmek. Kronik Kitap.

Sepetci, N. (2017). Sosyal Medyada Mahremiyet Algısının Çöküşü: Instagram Örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sırakaya, M., Seferoğlu, S.S. (2018). Çocukların Çevrim-İçi Ortamlarda Karşılaştıkları Riskler ve Güvenli İnternet Kullanımı. (Ed. B. Akkoyunlu, A. İşman ve H. F. Odabaşı). Eğitim Teknolojileri Okumaları. 185-202.

Solmaz, B. Tekin, G. Herzem, Z., Demir, M. (2013). İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama. Selçuk İletişim, 7(4), 23-32.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim Programı "Medyayı Kavramak" modülü. https://aep.aile.gov.tr/media/f0fdlded/04_02_medyay%C4%B1-kavramak.pdf adresinden erişilmiştir.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim programı "Medyayı Tanımak" modülü. https://aep.aile.gov.tr/media/ydelnuat/04_01_medyay%C4%B1-tan%C4%B1mak.pdf adresinden erişilmiştir.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim programı "Aile ve İnternet" modülü. https://aep.aile.gov.tr/media/y33khvo1/04_04_aile-ve-internet.pdf adresinden erişilmiştir.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim programı "Hayatın İlk Çeyreği" modülü. https://aep.aile.gov.tr/media/3pwnq0lk/01_01_hayat%C4%B1n-ilk-%C3%A7eyre%C4%9Fi.pdf adresinden erişilmiştir.

T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk için Dost Uygulamalar (DUY). <https://duy.aile.gov.tr/duy-cocuk-icin-dost-uygulamalar/>

T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2017). Dijital Oyunlar İçin Çocuk ve Aile Rehberliği Çalışmayı Sonuç Raporu. Ankara. <https://www.aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yayinlar-ana-baslik/dijital-oyunlar-icin-cocuk-ve-aile-rehberligi-calistayi-raporu.pdf> adresinden erişilmiştir.

T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). Çocuklarda Mahremiyet Bilinci, Ankara <https://www.aile.gov.tr/media/129755/cocuklardamahremiyetbilincikitabi.pdf> adresinden erişilmiştir.

T.C ASHB-UNİCEF Çocukların Yaşam Becerilerinin Güçlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Farkındalık Eğitim Programı(0-6 Yaş) Dijital Ebeveynlik Modülü

TRT Çocuk Ebeveyn Akademisi <https://ebeveynakademisi.trtcocuk.net.tr/makale/cocuga-ne-zaman-cep-telefonu-verilmeli-16054375> adresinden erişilmiştir.

UNICEF (2017), "Dünya Çocuklarının Durumu 2017: Dijital Bir Dünyada Çocuklar" Raporu. https://www.unicef.org/public/uploads/files/SOWC_2017_SUM_TR.pdf adresinden erişilmiştir.

UNICEF (2014), Dijital Çağda Çocuk Hakları: Tüm Dünyadaki Çocuklardan Çevrim İçi Görüş" 28.06.2024 tarihinde https://www.unicef.org/turkiye/media/2606/file/TURmedia_Dijital%20Cagda%20Cocuk%20Haklari.pdf%20.pdf adresinden erişilmiştir.

Yay, M. (2017). Dijital Ebeveynlik. İstanbul: Yeşilay Yayınları.

Yeşilay, (2021) TBM Alan Kitaplığı Dizisi 12, "Yeşilcan ve Teknoloji- Anaokulu", İstanbul.

Yeşilay, (2021) TBM Alan Kitaplığı Dizisi 17, "Teknoloji Canavara Dönüşmeden", İstanbul.

Yeşilay, Teknoloji bağımlılığı nedir?<https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği> adresinden erişilmiştir.

Yurdakul, I. K., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 12(4), 883-896.